

TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇ HAREKETLERİNİN İSTİHDAM VE İŞGÜCÜ PİYASALARINA ETKİLERİ

THE EFFECTS OF INTERNAL MIGRATION ON LABOUR MARKETS IN TURKEY

Doç.Dr. Ozan BAHAR*
Fehime KORKMAZ BİNGÖL**

ÖZET

Bu çalışma ile Türkiye'de yakın zamandaki iç göç hareketlerinin işgücü piyasalarına etkilerinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Göçün işgücü piyasalarına olası etkilerinin analizi, var olan sorunlar için çözüm önerilerine yol açacaktır. Bu amaçla 2000 Genel Nüfus Sayımı'ndan elde edilen bazı göstergeler karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre iç göç sektörler arası geçişi sağlamak bağlamında işgücü piyasalarını olumlu etkilerken, kentsel alanda istihdama baskı yaratmakta ve işsizliğin azalmasına engel olmaktadır. Kentsel alanda istihdam olanağı bulabilen göç eden nüfus daha çok enformel sektörde istihdam olanağı bulmaktadır. Kırsal alanda ve sanayileşmemiş bölgelerde yaratılacak tarım dışı iş olanakları hem sektörler arası geçişin devamını sağlayacak, hem de göçün işgücü piyasaları üzerinde yarattığı olumsuz etkileri azaltacaktır. Göç veren bölgelerde istihdamı artırıcı diğer bir unsur da mikro kredi uygulamalarının yaygınlaşması ve koordinasyonudur.

ABSTRACT

This paper aims to put forward the effects of internal migration on labor markets in Turkey. An analysis of the possible effects of migration on labor markets will lead to solutions for the existing problems. A comparative analysis has been made by some indicators of 2000 Census of Population. It is found that although internal migration has a positive effect on mobility of labor force through sectors; it has a negative impact on employment in urban areas as an obstacle for reducing unemployment. Immigrated population who could find a job in urban areas is generally employed in informal sector. Creating employment opportunities in non-agricultural sector in rural and unindustrialized regions will provide mobility of labor force through sectors and mitigate negative impacts of migration on labor markets.

İç Göç, İşgücü Piyasaları, İstihdam, Enformel Sektör.

* Muğla Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü.

** Muğla Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü.

Internal Migration, Labor Markets, Employment, Informal Sector.

1. GİRİŞ

Sosyal ve ekonomik bir olay olarak göç, göç eden bireylerin yaşamını etkilediği gibi, bireylerin ayrıldıkları ve içine girdikleri topluluklarda da sosyal, kültürel ve ekonomik bir takım değişikliklere neden olmaktadır. Göçün dışsallıkları olarak kavramlaştırabilecek bu olgunun, işgücü piyasalarına da yansması kaçınılmazdır. Göç ve işgücü piyasaları birbirlerini karşılıklı olarak etkilemektedir. Küreselleşme ile yaygınlık kazanan yeni üretim biçimleri de bu etkileşime farklı boyutlar kazandırmaktadır.

Demografik bir süreç olarak coğrafik bölgeler ve/veya idari alanlar arasındaki yerleşim yeri değişiklikleri olarak tanımlanan göç; ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi, dini, doğal afet vb. nedenler ile gerçekleşen nüfus hareketleri olarak da tanımlanabilir. Diğer bir deyişle göç, daha iyi yaşam beklentisiyle bireyler ve toplulukların yaşadıkları ortamları bırakıp, geçici veya sürekli olarak yeni yerleşim yerlerine gitmeye karar vermeleridir¹.

Tarihsel süreç olarak göç, sanayileşme, ekonomik gelişme ve kentleşmeyle paralel giden bir olgudur. Batı toplumlarında sanayi devrimi sonucu, modernleşme, endüstrileşme ve ekonomik gelişme ile birlikte kentleşme artmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ise bu süreç halen devam etmektedir. Kır toplumunun çözülmesi, sanayileşme süreçleri ve bu süreçlerde kentler ve bölgeler arasında ortaya çıkan gelişmişlik farkları ile doğrudan ilişki kurularak değerlendirilen göç olgusu; nüfus artışı, işsizlik, topraksızlık ve gelir yetersizliği nedeni ile az gelişmiş ülkelerde gündemdeki yerini korumaktadır².

Akademik çalışmalarda göç genel olarak iç göç ve dış göç olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir. Bu çalışmanın konusu olan iç göçü bir ülke sınırları içerisinde bireyin (veya toplulukların), yaşadığı ortamı değiştirmesi şeklinde tanımlamak mümkündür. Ülkelerin büyüklüğü, ekonomik kalkınmışlık düzeyi ve yerleşme tarihlerine bağlı olarak iç göç, genellikle, kırsal kesimden şehirlere doğru, kırsal kesimden kırsal kesime doğru, şehirlerden kırsal kesime doğru ve şehirlerden şehirlere doğru gerçekleşmektedir³.

Uzaklık, zaman ve kalıcılık olmak üzere üç kriterle tanımlanan göçün zaman boyutu konusunda sosyal bilimciler arasında bir görüş birliği yoktur. Bazı yazarlar tarafından göç, bireylerin bir yıldan az olmamak üzere yaşadıkları ortamı değiştirmeleri olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu tanım mevsimlik göçler gibi çeşitli nüfus hareketlerini göç kapsamından

¹ M. Vedat PAZARLIOĞLU, "İzmir Örneğinde İç Göç'ün Ekonometrik Analizi", **Yönetim ve Ekonomi**, Cilt 14, Sayı 1, 2005, s.121; Sevinç Bahar YENİGÜL, "Göçün Kent Mekânı Üzerine Etkileri", **G.Ü. Fen Bilimleri Dergisi**, 18 (2), 2004, s.274.

² İbrahim ARSLAN, ve Yusuf AKAN, (2008), **Göç Ekonomisi**, Bursa: Ekin Yayınevi, 2008, ss. 3-4; YENİGÜL, s. 275.

³ PAZARLIOĞLU, s. 121.

çıkarmaktadır. Bunun yanında, nüfus sayımlarında iki sayım döneminde daimi ikametgah yeri farklı olan kişiler göç etmiş kabul edilmektedir⁴.

Türkiye, 1950'li yıllardan itibaren sanayileşme ve kentleşme süreciyle birlikte iç göçlere sahne olmuştur. Kırdaki nüfus artışı, tarımda makineleşme, mevcut toprakların miras yolu ile parçalanması kırsal alanda büyük bir kitlenin geçinememesiyle ya da işsiz kalmasıyla sonuçlanmış, bu da göç olgusunu hızlandırmıştır⁵.

İşgücünün, emeğin marjinal verimliliğinin çok düşük ya da sıfır olduğu tarım sektöründen sanayi sektörüne hareketini sağlayan kırdan kente göç, ekonomik gelişmenin önemli bir parçasıdır⁶. Türkiye'de de kalkınma projeleri çerçevesinde sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücü, kırsal kesimden göç eden nüfusla sağlanmıştır. Böylelikle kırsal kesimden kentlere doğru bir işgücü akımı olmuştur⁷.

Buradan hareketle iç göçün ekonomik ve toplumsal sonuçları itibarı ile işgücü piyasaları ve işsizlik açısından yapısal bir özellik gösterdiği söylenebilir. Zira önemli bir kısmı büyük kentlerde daha iyi iş imkânlarından yararlanmak için göç eden işgücü, beşeri sermaye açısından beklentileri yüksek, yapısı gereği yeni bilgi ve teknolojik girdileri üretimde kullanan kentsel modern sektörün işgücü talebini karşılayamamaktadır. Bu noktada, tarım sektörü dışında çalışma deneyimi olmayan ve eğitim düzeyi düşük kesim, bilgi ve teknolojideki hızlı gelişmelere ayak uyduramamakta, ya marjinal sektörde iş bulmakta ya da kentsel işsizlik oranlarını arttırmaktadır⁸.

Kırdan kente yönelik göçün işgücü piyasalarına bir etkisi de sektörler arası işgücü transferini sağlamasıdır⁹. 1950 yılında istihdam edilen nüfusun %84.8'i tarımda, % 8.4'ü sanayide ve %6.8'i hizmetler sektöründe iken¹⁰; TÜİK verilerine göre Kasım 2008 döneminde istihdam edilenlerin % 25.8'i tarım, % 19.8'i sanayi, % 5,8'i inşaat, % 48.6'sı ise hizmetler sektöründedir¹¹.

Dinamik bir hareket olan göçün nedenleri gibi sonuçları da dönemsel olarak değişmektedir. Örneğin 1990 yılında yapılan bir çalışma

⁴ PAZARLIOĞLU, s. 121; Mustafa ÖZTÜRK, "Türkiye'deki İç Göçlerin Sosyal Politika Açısından İncelenmesi: İstanbul Semt Pazarıcıları Örneği", **Basilmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Ankara, s. 46; TÜİK, **Genel Nüfus Sayımı 2000 Göç İstatistikleri** (CD), Ankara, 2005, s. 3; YENİGÜL, s. 274.

⁵ YENİGÜL, s.273.

⁶ Zhiqiang LIU, (2008), "Human Capital Externalities and Rural-Urban Migration: Evidence from Rural China", **China Economic Review**, Vol. 19, Is.3, 2008, s. 521.

⁷ PAZARLIOĞLU, 123.

⁸ Ercan TATLIDİL ve Yota XANTAHCOU, " Türk İşgücünün Yapısı ve Avrupa Birliği İstihdam Politikaları", **Ege Akademik Bakış Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, 2002, s. 8; Hüseyin Mualla YÜCEOL, "Türkiye'de Bölgesel İşgücü Hareketleri, İşsizlik ve Ekonomik Kalkınma", **İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, Cilt 9, Sayı 1, 2007, ss. 108-125

⁹ TATLIDİL ve XANTAHCOU, s. 9.

¹⁰ M. Kemal BİÇERLİ, **Çalışma Ekonomisi**, İstanbul, Beta Basım, 2007, s. 150

¹¹ TÜİK, **Hanehalkı İşgücü Araştırması 2008 Kasım Dönemi Sonuçları**, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=25&ust_id=8 (18.02.2009).

1975–85 döneminde kırsal-kent göçünde iç ticaret haddindeki gelişmelerin birincil rol oynadığını belirlemişken¹²; Boratav'ın çalışmasına göre de 1988–2005 yılları arasında tarım sanayi arasındaki ticaret haddi tarım lehine ilerlemiştir¹³. Böylece güncel somut çıkarımlara ulaşmak amacıyla yapılan bu çalışma 1995 sonrası ile sınırlandırılmıştır. İstatistiki veriler, son nüfus sayımı olan 2000 yılına dayandığı için, analizlerin çoğunda 1995–2000 yılları arasında odaklanılmıştır.

Bu çalışmada Türkiye'deki iç göç hareketlerinin istihdam ve işgücü piyasalarına olası etkileri incelenmiştir. Teorik olarak göç kavramına ve göçün işgücü piyasalarına etkilerine değinildikten sonra 2000 Genel Nüfus sayımı göstergeleri ve konu ile ilgili daha önce yapılmış ampirik çalışmalar üzerinden Türkiye'deki göç hareketleri incelenerek, iç göçün işgücü piyasalarına ve istihdama etkileri analiz edilecektir.

2. TEORİK OLARAK GÖÇ KAVRAMI

Göç olgusu literatürde üç ana yaklaşımla ele alınmaktadır: Bunlar; “fayda – maliyet yaklaşımı”, “itici ve çekici güçler yaklaşımı” ve “seçkinlik yaklaşımı”dır¹⁴.

Fayda maliyet yaklaşımı, bireylerin göç kararını fayda ve maliyetlere bağlı olarak verdiğini öne sürmektedir. Göçü bir beşeri sermaye yatırımı olarak ele alan bu görüşe göre iyi bir ücret için göç etmek, eğitim gibi bir beşeri sermaye yatırımıdır. Birey gelecekteki gelirlerindeki artışının bugünkü değeri ile beşeri sermaye yatırımının yani göçün bugünkü maliyetini karşılaştırarak göç edip etmemeye karar vermektedir¹⁵.

Göçün iskonto edilmiş fayda maliyet analizinin bir fonksiyonu olduğu beşeri sermaye modeline karşılık, Harris ve Todaro'nun iki sektörlü modelinde göç, beklenen ücret farklarının pozitif bir fonksiyonudur. Kentsel alanda belirlenmiş asgari ücret olduğu sürece, kentte azımsanmayacak işsizliğe rağmen göç devam edecektir¹⁶.

Todaro'nun modeli yeterli beşeri sermayeye sahip kişilerin kentsel modern sektöre hareketini açıklarken, görece olarak daha az eğitilmiş geniş kitlelerin göçünü ve düşük verimlilik ve ücretlerin genel özellik olduğu enformel ya da kentsel geleneksel sektör de denen “kentsel geçimlik sektörde” yer bulmasını açıklamamaktadır. Cole ve Sanders'in çalışması bu

¹² Fatih ÇELİK, “Türkiye’de İç Göçler: 1980–2000, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 22, Yıl 2007/1, 2007, s. 93.

¹³ Korkut BORATAV, *Türkiye İktisat Tarihi 1908–2005*, Ankara, İmge Kitabevi, 2007, s. 197.

¹⁴ Fatih ÇELİK, “İç Göçler: Teorik Bir Analiz”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, 2005, s.168.

¹⁵ BİÇERLİ, ss.281-283; Campbell R. McCONNELL, ve Stanley L. BRUE, *Contemporary Labor Economics*, Singapore, McGraw Hill Book Co, 1989, ss. 409–410.

¹⁶ John R. HARRIS, ve Michael P. TODARO, “Migration, Unemployment and Development: A Two Sectoral Analysis”, *The American Economic Review*, Vol. 60, Is. 1, 1970, ss.127–131.

anlamda Todaro'nun çalışmasını tamamlar niteliktedir. Buna göre kırdan kente göçün ikili yapısı vardır. Yeterli beşeri sermayeye sahip olanlar kentsel modern sektörde yer bulurken, daha az donanımlı olanlar kentsel geçimlik sektörde yer bulmaktadır. Kentsel modern sektördeki yüksek bariyerlere karşın, kentsel geçimlik sektördeki bariyerlerin alçak olması, kentsel geçimlik sektör işgücü arzının direk olarak kırsal geçimlik sektörün koşullarından etkilenmesi sonucuna yol açmaktadır. Kentsel geçimlik sektörün ücretleri kırsal geçimlik sektörün ücretlerinin üstüne çıktığı anda göç gerçekleşmektedir¹⁷.

İtici güçler ve çekici güçler yaklaşımı, kaynak bölgede iticiliğe ve göç edilecek alanlarda çekiciliğe neden olan faktörler üzerine kuruludur. Bu yaklaşım E.G. Ravenstein'in (1885, 1889) "Göç Kanunları" adlı çalışmalarına dayanır. Göç kanunlarına göre bireyler ekonomik fırsatların az olduğu yerlerden, çok olduğu yerlere doğru göç eder. Bu yaklaşıma önemli katkılarda bulunan S.A. Stouffer, iki bölge arasındaki bir yerde bulunan istihdam fırsatlarını ifade eden "aradaki fırsatlar" kavramı ortaya koymuş ve E.S. Lee Ravenstein'in önermelerini güncelleyerek göçü etkileyen unsurları "itici ve çekici faktörler" olarak ikiye ayırmıştır. Bununla birlikte mesafe, göçün maliyetleri, fiziki ve yasal engeller gibi, göçün etkisini azaltıcı "aradaki engeller"i de dikkate almıştır¹⁸. Kırsal alanda sanayileşme ile birlikte yaşanan gelişmeler, hızlı nüfus artışı, istihdam olanaklarının kısıtlı olması, gelir darlığı ve güvenlik gibi unsurlar itici faktörleri oluştururken; istihdam ve gelir olanakları, kentsel yaşamın getirdiği refah ortamı ve eğitim gibi unsurlar da çekici faktörleri oluşturmaktadır¹⁹.

Seçkinlik yaklaşımına göre, eğitim, yaş, cinsiyet, medeni durum gibi unsurlar göz önüne alındığında, göç eden bireyler, göç etmeyenlere göre seçkindirler. Seçkinlik yaklaşımının öncüleri Dorothy Thomas (1938) ve Simon Kuznets (1964)'tir. Kuznets göçmenlerin eğitim, yaş, cinsiyet, ırk, medeni durum, sağlık ve diğer sosyal ve demografik nitelikleri itibariyle seçkin olduğunu belirtir²⁰.

Pissarides ve Wadsworth'a (1989) göre işsizlik bölgesel işgücü hareketliliğini üç şekilde etkiler. (i) İşçilerin statüsü hareketliliği etkiler, işsiz kişi istihdam edilene göre daha hareketlidir. (ii) Bölgesel işsizlik farklılıkları hareketliliği etkiler, eğer işçi yüksek işsizliğin olduğu bölgede yaşıyorsa, bu kişinin göç etme olasılığı daha yüksektir. Diğer bir ifadeyle, bölgesel işsizlik farklılığı daha büyükse göç olasılığı daha yüksektir. (iii) Daha yüksek genel işsizlik oranlarında göç olasılığı daha yüksektir²¹.

¹⁷ William E COLE., ve Richard D SANDERS, "Internal Migration and Urban Employment in the Third World", *The American Economic Review*, Vol. 75: Is. 3,1985, ss. 481-492.

¹⁸ ÇELİK, Ç.Ü. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ss. 174-177.

¹⁹ YENİGÜL, s. 276.

²⁰ ÇELİK, Ç.Ü. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ss. 178-179.

²¹ YÜCEOL, s. 113.

3. TÜRKİYE'DE YAKIN DÖNEM İÇ GÖÇ HAREKETLERİ'NİN ÖZELLİKLERİ

Bu çalışmada 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarından elde edilen göç eden nüfusun işgücü piyasaları göstergeleri, genel göstergeler ile karşılaştırılarak, göçün işgücü piyasalarına olası etkileri analiz edilmiştir. Göç alan bölgelerde göçün etkisini ölçebilmek için göçten arındırılmış göstergeler kullanılmıştır. Bunun için göç eden nüfusa ait sayısal işgücü verileri, göç alan bölgedeki veriden çıkartılmıştır.

Yapılan son nüfus sayımına göre 1995–2000 döneminde 6.692.263 kişi yerleşim yerleri arasında göç etmiştir. Bunun 4.788.193'ünü iller arasında göç eden nüfus oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 1). Bu dönemde yerleşim yerleri arasında göç edenlerin çoğunluğu %57,8 ile şehirden şehire göç edenler oluşturmaktadır. Bu rakam % 62,2 olan 1985–1990 dönemine göre azalma göstermektedir. Buna karşın 1985–1990 yılları arasında %12,6 olan şehirden köye göç, incelenen dönemde yaklaşık 2 kat artarak %20,1'e yükselmiştir. Bu oran köyden kente göç için her iki dönemde de yaklaşık % 17 civarlarında kalmıştır (Bkz. Tablo 2). Buradan hareketle, incelenen dönemde, kentten köye göçün ise artış eğiliminde olduğu söylenebilir.

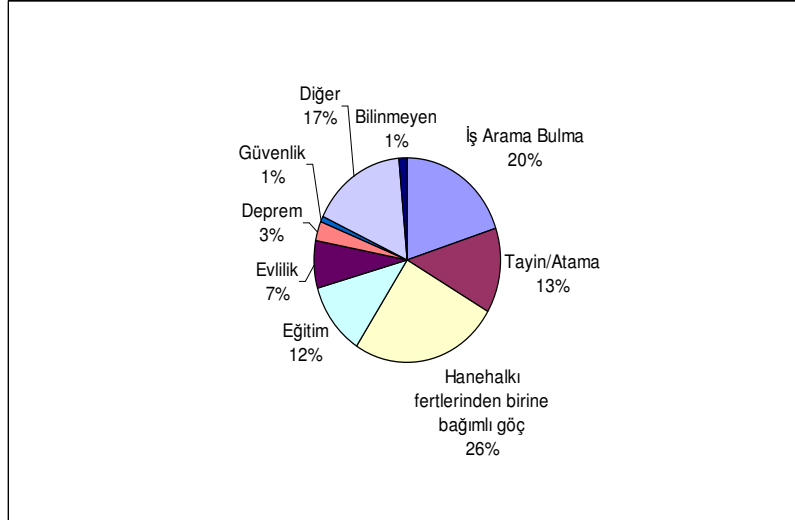
Sayısal büyüklüklere bakıldığında 1995–2000 yılları arasında en çok göç alan ilk üç il sırasıyla İstanbul, Ankara ve İzmir'dir. İncelenen dönemde sayısal büyüklüklere göre en fazla göç veren illerin yine sırasıyla İstanbul, Ankara ve İzmir olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 3-4). Bununla birlikte net göç hızına göre en fazla göç alan iller sırası ile Tekirdağ, Muğla ve Antalya'dır (Bkz. Tablo 5). Nüfus sayımı sonuçlarına göre, bu illerin istihdam oranlarının Türkiye ortalamasından 5 ila 12 puan yüksek olmasından hareketle, istihdam olanağı yaratılan şehirlerde hem dışarıya göçün az olduğu, hem de bu şehirlerin dışarıdan göç aldığı söylenebilir. Nitekim Oktik (1997), Muğla'daki beş köyde yaptığı ampirik çalışmada, bireylerin alt yapı problemleri yaşıyor olmasına rağmen, "(i) Göç ettikleri yerde daha iyi yaşam kalitesine sahip olamayacaklarını düşündüklerinden, (ii) Mevcut gelirlerinin Türkiye ortalamasının üzerinde olduğuna inandıklarından, (iii) Yaşadıkları yerin turizm bölgesi olması sebebiyle tedarikçi konumunda olmalarından dolayı istihdam problemi yaşamadıkları için" göç etmedikleri sonucuna ulaşmıştır²².

İş arama ve bulma göçün en büyük nedenlerinden biridir. İller arası göç eden nüfusun %20'si iş arama-bulma, %13'ü tayin ve atama nedeniyle göç etmiştir. Eğitim nedeniyle göç edenler %12 iken, aile fertlerinden birine bağımlı olarak göç edenler %26, güvenlik nedeniyle göç edenler %1'dir²³.

²² PAZARLIOĞLU, s. 124.

²³ TÜİK, Genel Nüfus Sayımı 2000 Göç İstatistikleri, s. 13.

Şekil 1: Türkiye’de Nedenlerine Göre Göç Edenler (1995–2000)

Kaynak: TÜİK (2005) 2000 Göç İstatistikleri’nden yararlanılarak yazarlar tarafından derlenmiştir.

Bulutay ve Taştı’nın bulgularına göre beşeri sermayeye ve yüksek gelir kazanma kapasitesine sahip, genellikle kent kökenli kesim, şehirlere daha iyi gelir kazanma amacıyla göçerken; fakir, daha çok kırsal kökenli kesim nüfus fazlalığı ve iş bulma imkânları nedeniyle göç etmektedir. Bu ikinci grup daha çok enformel sektörde yer bulmaktadır. Nüfus artışı ve tarımda üretkenliğin artması sonucu ortaya çıkan kırsal iticiliği bu kesimin göçünde belirleyici rol oynamaktadır²⁴.

Karpat’ın İstanbul’da gecekondü bölgesinde yaptığı çalışmaya göre, erkekler % 47, kadınlar %52 ve bekarlar % 49’luk oran ile maddi zorluğu köyü terk etmekte birinci neden olarak görmektedir. Toprak yokluğu erkeklerde % 30, kadınlarda %13 ve bekarlarda % 16 ile ikinci nedendir²⁵. Yüceol, Türkiye’de bölgesel işgücü hareketleri ile bölgesel işsizlik oranlarını incelediği çalışmasında, bölgesel işgücü hareketliliği ve işsizlik oranları arasında zayıf bir ilişki bulmuştur²⁶.

Eğitim durumuna bakıldığında 1995–2000 yılları arasında göç eden nüfusun daha seçkin olduğunu söylemek mümkündür. İncelenen dönemde Türkiye’de 25 yaş ve üzeri erkek nüfusun %16’sı, kadınların %9,1’i lise mezunu iken, göç eden erkek nüfus içinde bu oran %24,4, kadınlarda

²⁴ Tuncer BULUTAY ve Enver TAŞTI, “Informal Sektor in the Turkish Labor Market”, **Türkiye Ekonomi Kurumu**, Tartışma Metni 2004/22, http://www.tek.org.tr/dosyalar/informal_in_turkey.pdf (05.01.2009), s. 16.

²⁵ Kemal H. KARPAT, **Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm** Ankara, İmge Kitabevi, 2003, s. 128.

²⁶ YÜCEOL, ss. 116–118.

%14,9'dur. Bu oran üniversite mezunlarında yaklaşık her iki cinsiyet için ülke ortalamasından iki kat yüksektir²⁷. Bu durum kırsal alanda tarım dışı istihdam olanaklarının darlığı ile açıklanabilir. Nitelim Liu, kırsal Çin'de yaptığı araştırmasında, beşeri sermaye bakımından fakir kişiler göç eğiliminde iken, beşeri sermaye bakımından zengin kişilerin göç etmediğini, kırsal alanda tarım dışı istihdam olanakları bulunduğunu ortaya koymuştur²⁸.

4. İÇ GÖÇÜN İŞGÜCÜ PİYASALARINA ETKİLERİ

4.1 İşgücüne Katılma Oranı

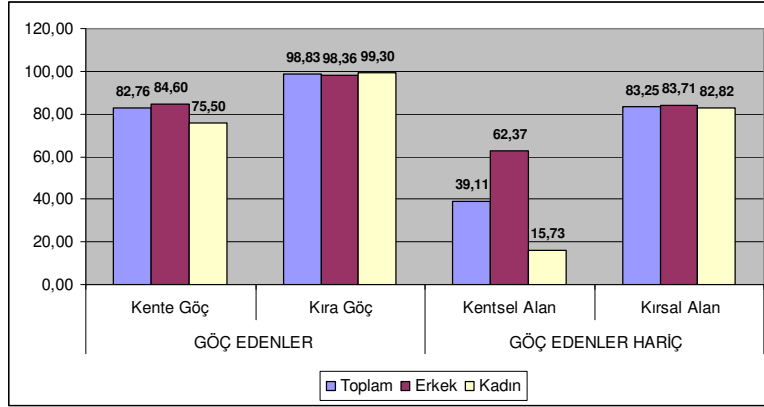
Ekonomik aktivite oranı da denilen, işgücüne katılma oranı göçün işgücü piyasalarına etkisi bağlamında önemli bir göstergedir. İncelenen dönemde toplam nüfusun işgücüne katılma oranı %55,19, erkeklerde %70,58 ve kadınlarda %39,58'dir. Göç eden nüfusa baktığımızda bu oran sırası ile %57,87, %75,88 ve %36,44 ile erkekler dışında pek farklılık göstermemektedir. Göç eden nüfus içinde erkeklerin işgücüne katılım oranının yüksekliği, iş bulma ümidiyle göç eden erkeklerin işgücünde yer alma isteğinin yüksek olmasına bağlanabilir. Göç eden nüfusu yerleşim yerlerine göre incelendiğinde ortaya ilginç bir tablo çıkmaktadır.

Şehirden şehire ve köyden şehire göç eden nüfusun işgücüne katılım oranı sırası ile %50,71 ve % 48, 66'dır (Bkz. Tablo 6). Bu rakamları 2000 yılında kentsel işgücüne katılım oranı olan %40,57 ile karşılaştırdığımızda, göç eden nüfusun kentlerde işgücüne katılım oranını yükselterek, şehirdeki istihdam üzerinde bir baskı yarattığı sonucuna varılabilir. Şehirden şehire ve köyden şehire göç eden nüfusun işgücüne katılım oranını kadınlar için sırasıyla % 25,08 ve % 18, 53'dür. Bu rakamlar kette yaşayan kadınların işgücüne katılma oranı olan %16,67 ile karşılaştırıldığında, yine göç eden kadınların işgücünde yer alma isteklerinin Türkiye ortalamasının üstünde olduğu göze çarpmaktadır. Köyden kente göç eden kadınların işgücüne katılma oranları kentsel kadınların işgücüne katılma oranı ile hemen hemen aynı iken, şehirden şehire göç eden kadınların işgücüne katılma oranı, kentsel kadın işgücüne katılım oranının çok üstündedir. Buradan da yeterli beşeri sermayeye sahip olmayan köylü kadının, kentsel alanda işgücü piyasasında yer bulamadığı, bunun yanında şehirden şehire göç eden kadın işgücünün istihdam üzerinde baskı yarattığı sonucunu çıkarmak mümkündür. Erkekler açısından bu rakamları incelendiğinde, yine kente göç eden nüfusun kentsel erkek işgücüne katılım oranından yüksek olduğu ve erkeklerin göçünün kentlerde işgücüne katılma oranını artırdığı ve dolayısı ile istihdam üzerinde bir baskı yarattığı söylenebilir.

²⁷ TÜİK, Genel Nüfus Sayımı 2000 Göç İstatistikleri, s. 16.

²⁸ LIU, s. 535.

Şekil 2: 2000 Yılı İtibarı ile Türkiye'de Yerleşim Yerine Göre Göç Edenlerin ve Göç Edenler Hariç Nüfusun İşgücüne Katılma Oranları (%)

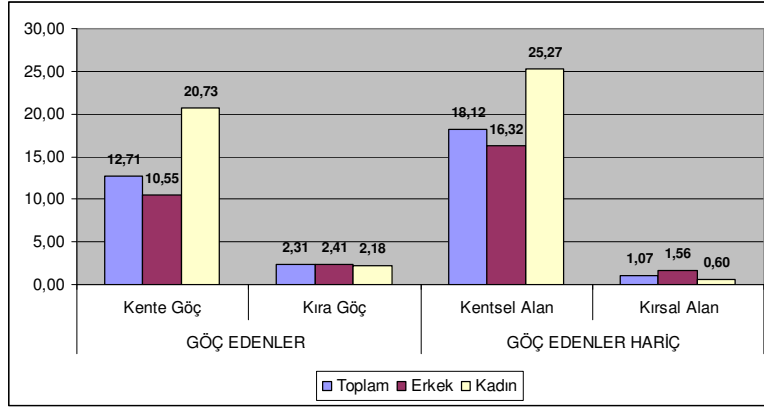
Kaynak: TÜİK (2005) 2000 Göç İstatistikleri ve DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikler'den yararlanılarak yazarlar tarafından derlenmiştir.

Buna karşın şehirden köye ve köyden köye göç eden nüfusun işgücüne katılım oranı sırası ile 80,51 ve 84,56'dır. Bu oran Türkiye'de genelinde kırsal alanda %83,09'dur. Kadın ve erkek işgücü bazında detaylı bir inceleme yapıldığında ise köye doğru göç eden erkeklerin işgücüne katılım oranı erkeklerin kırsal alanda işgücüne katılım oranının üzerindeyken, kadınlarda altında olduğu görülmektedir. Özellikle şehirden köye göç eden kadınların %74,13 olan işgücüne katılım oranı kırsal alanda yaşayan kadınların işgücüne katılım oranı olan %82,26'nın altındadır. Yine de bu rakam kentsel kadının işgücüne katılım oranının çok üstündedir. Burada hareketle, kırsal alana göç eden nüfusun erkeklerde işgücüne katılım oranını yükselttiği ve dolayısı ile kırsal alanda istihdam üzerinde bir baskı yarattığı sonucu çıkarılabilir. Kentlere ve köylere doğru göç eden nüfus ile, kentlerde ve köylerde göçten arındırılmış nüfusun istihdam oranlarını karşılaştıran Şekil 2'deki veriler, bu çıkarımları destekler niteliktedir.

4.2 İşsizlik

Genel olarak işsizlik verilerine bakıldığında Türkiye ortalamasına yakın bir rakam görülmektedir. Göç eden erkeklerin %8,29 olan işsizlik oranı, %9,86 olan Türkiye ortalamasının altında iken, göç eden kadınların ortalaması % 11,20 olan ortalaması, % 7,23 olan Türkiye ortalamasının üzerindedir. Buna rağmen kentsel alana göç eden kadınların işsizlik oranı, göçten arındırılmış kentsel alan kadın işsizlik oranının altındadır (Bkz. Tablo 6). Öte yandan kırsal alana göç eden nüfusun işsizlik oranı, ortalamasının biraz üzerindedir (Bkz. Şekil 3).

Şekil 3: 2000 Yılı İtibarı ile Türkiye’de Yerleşim Yerine Göre Göç Edenlerin ve Göç Edenler Hariç Nüfusun İşsizlik Oranları (%)

Kaynak: TÜİK (2005) 2000 Göç İstatistikleri ve DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikler’den yararlanılarak yazarlar tarafından derlenmiştir.

Dolayısıyla, göç eden nüfusun kentsel alanda istihdam olanaklarına, orada yaşayanlardan daha kolay ulaştığı ve bu durumun kentsel alanlardaki işsizlik oranının düşmesine engel olduğu sonucu çıkarılabilir. Nitekim Ankara Ticaret Odası tarafından yapılan bir çalışma da bu çıkarımı doğrular niteliktedir. Bu çalışma 2004–2006 yılları arasında büyüklük olarak en çok göç alan üç il olan İstanbul, Ankara ve İzmir’de işsizlik oranlarının sırasıyla % 0,4, 2,7 ve 3,8 azaldığını göstermektedir. Yoğun göç baskısı altında olan bu üç ilin işsizlik oranları her ne kadar azalma eğiliminde olsa da, sırasıyla % 13,7, 15,9 ve 14,9 ile bir hayli yüksektir²⁹. Bu şehirlerde yaratılan istihdam olanakları sayesinde göçe rağmen işsizlik oranlarının düştüğü bu illerde, göçün işsizlik seviyesinin doğal seviyeye ya da ülke ortalamasına çekilmesine engel olduğunu söylenebilir.

Buna karşılık göç, göç veren bölgelerde de işsizlik oranını azaltmamıştır. Aksine bu bölgelerde işsizlik artmaya devam etmiştir. Mardin-Batman-Siirt-Şırnak ve Şanlıurfa-Diyarbakır net göç verme hızında üst sıralarda yer almalarına rağmen, 2004–2006 döneminde işsizlik oranları sırasıyla %12,7 ve %6,9 artmıştır³⁰. Böylece göçün, göç veren bölgelerde tek başına işsizlik oranı düşürmede etkili olmadığını çıkarılabilir.

4.3 İstihdam

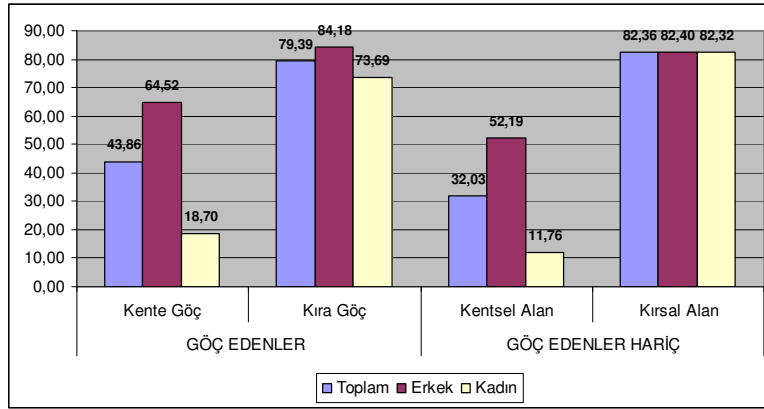
İncelenen dönemde göç eden nüfusun istihdam oranı olan %52,59, %50,26 olan Türkiye ortalamasının biraz üzerindedir. Erkeklerin istihdam

²⁹ ANKARA TİCARET ODASI , “İşsizliğin ve Göçün Coğrafyası Raporu” <http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=1058&l=1> (07.11.2008), 2007, s.1.

³⁰ ANKARA TİCARET ODASI, s.1.

oranı %69,31 ile %63,62 olan Türkiye ortalamasının bir hayli üzerindeyken ve kadınların istihdam oranı sırası ile %32,36 ve %36,72'dir (Bkz. Tablo 6). Buna karşılık kente göç eden işgücünün istihdam oranları, hem kadınlarda hem erkeklerde, göçten arındırılmış kentsel istihdam oranlarının çok üzerindedir (Bkz. Şekil 4). Bu rakamlar da göç eden nüfusun kentlerde istihdam olanaklarını daralttığı savını doğrular niteliktedir.

Şekil 4: 2000 Yılı İtibarı ile Türkiye'de Yerleşim Yerine Göre Göç Edenlerin ve Göç Edenler Hariç Nüfusun İstihdam Oranları (%)

Kaynak: TÜİK (2005) 2000 Göç İstatistikleri ve DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikler'den yararlanılarak yazarlar tarafından derlenmiştir.

Kentsel sektör tarafından talep edilen işgücü niteliği, kırsal kesimden gelen göçmenler tarafından doldurulamamaktadır³¹. Bu gerçekten ve göç istatistiklerindeki yüksek istihdam oranlarından hareketle göç eden erkeklerin ve kadınların geçimlerini sağlamak amacıyla marjinal işler de dahil olmak üzere bulabildikleri her işi yaptıkları ve kayıt dışı ve enformel sektör istihdamının büyük bir kısmını oluşturdukları söylenebilir.

Türkiye'de iç göç hareketlerinin özelliklerinden birisi de göç eden nüfusun eğitim düzeyinin olarak ülke ortalamasının üzerinde olmasıdır. Bu kesimin beşeri sermaye açısından formel sektörde iş bulma şansı daha yüksektir. Ancak daha az beşeri sermayeye sahip, kırsal alandan göç eden nüfus, ancak düşük gelir ve verimlilikle karakterize edilebilecek enformel sektörde yer bulabilmektedir. Göç hareketlerinin enformel sektörde istihdama etkisi ilgili göç istatistiklerinde veri olmamasına rağmen, bu konuda daha önce yapılmış çalışmalar bu tezi doğrular niteliktedir.

Enformel sektör, köyden kente göç eden nüfusun istihdam alanı olduğu bilinen bir gerçektir. Kendi hesabına çalışanlar ile küçük işletmelerde sigortasız çalışanlardan oluşan enformel sektörün karakteristik özellikleri,

³¹ TATLIDİL ve XANTAHCOU, s. 9.

düşük gelir verimliliğidir. Türkiye'deki emek piyasasının çoklu yapısının bir yansıması olan enformel sektör, özellikle kentlerde işgücü fazlasını emerek açık işsizlik oranını azaltmaktadır³².

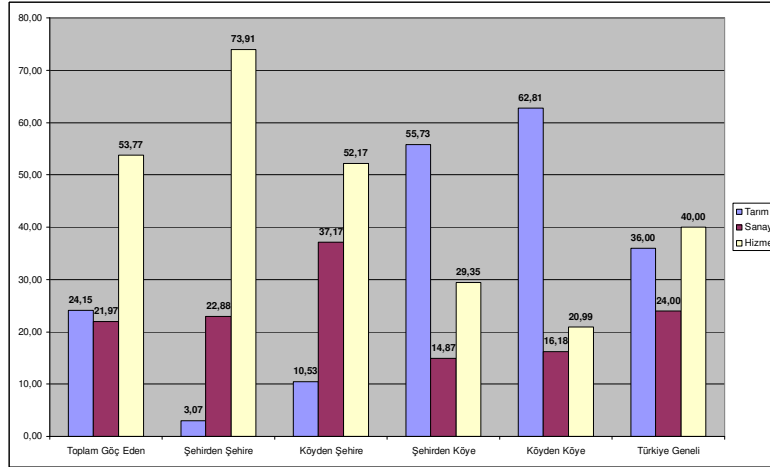
Bulutay ve Taşçı çalışmalarında nüfus fazlalığı ve iş bulma imkanları nedeniyle göç eden kırsal kökenli kesimin daha çok enformel sektörde yer bulduğunu ortaya koymaktadır³³.

4.4 Sektörler Arası Geçiş

Göç, emeğin marjinal verimliliğinin azaldığı yerden, marjinal verimliliğinin daha yüksek olduğu yerlere hareketini sağladığından iktisadi anlamda olumlu bir süreçtir. Türkiye'nin tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişi sektörler arası bir geçişi gerektirmiş, bu da göç sayesinde olmuştur.

2000 yılında ülke genelinde istihdamın sektörlere göre dağılımında tarım % 36, pay alırken (Biçerli, 2007: 150), göç eden nüfus için tarımın oranı % 24'tür. Özellikle şehirden şehire ve köyden şehire göç edenleri incelendiğinde sırasıyla bu rakamlar % 3,07 ve % 10,53'tür. Buna karşılık şehirden köye ve köyden köye göç hareketlerinde tarımda istihdam edilenler sırasıyla %55,73 ve 62,81 ile Türkiye ortalamasının oldukça üstündedir. Buradan hareketle göçün sektörler arası geçişte önemli rol oynadığı söylenebilir.

Şekil 5: 2000 Yılı İtibarı ile Türkiye'de Göç Eden Nüfusun ve Toplam Nüfusun Ekonomik Faaliyete Göre Dağılımı (%)

Kaynak: TÜİK (2005) 2000 Göç İstatistikleri ve Biçerli (2007)'den yararlanılarak yazarlar tarafından derlenmiştir.

Not: İnşaat sektörü sanayi içine dahil edilmiştir.

³² BİÇERLİ, s. 159.

³³ BULUTAY ve TAŞTI, s. 16.

5. SONUÇ

Bu çalışma yakın zamanda Türkiye'deki iç göç hareketlerinin işgücü piyasaları üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre göçün sektörler arası geçişte olumlu etkisi olmasına karşın, göç alan bölgelerde istihdam ve işsizlik üzerinde olumsuz etkileri vardır. Buna karşılık göç, göç veren bölgelerin işsizlik sorununu da çözememektedir.

İktisadi kalkınma yolunda gerçekleştirilmesi gereken sektörler arası geçişi sağlaması ve hizmet ve sanayi sektörlerinin ihtiyaç duyduğu insan kaynağını sağlaması bakımından göç, işgücü piyasaları ve ekonomi için olumlu bir süreçtir. Ancak göç alan bölgelerde yaratılan iş imkanları, yani işgücü talebi, göç dolayısı ile katlanan işgücü arzını karşılamaktan uzaktır. Bu da bazı büyük şehirlerde yüksek işsizlik oranlarını kronikleştirmektedir. Buna karşılık göç, göç veren illerin işsizlik sorununa da çare olamamakta, göç veren iller, aynı zamanda yüksek işsizlik oranları ile karşımıza çıkmaktadır. Talep darlığı ya da yapısal nedenlerde dolayı formal sektörde içinde kendine yer bulamayan kesim, marjinal işlere kaymakta, büyük şehirlerde emek verimliliğinin çok düşük olduğu enformel sektörü büyütmektedir.

Bu çalışma göstermektedir ki, Türkiye'de bulunan emek arzı fazlalığı, talebini bulamamakta, bu nedenle de insanlar göç etmektedir. Her ne kadar göç edenlerin büyük bir kısmı bir şekilde istihdam olanaklarına kavuşsa da, bulunan işler marjinal verimliliği düşük işlerdir. Bunun yanında göçün şehirleşme, sürdürülebilirlik ve kültürel anlamda kent hayatına getirdiği maliyetler de vardır.

Fazla olan işgücü arzını kalkınmada motor güç olarak kullanmak için, kırsal alanda ve sanayileşememiş illerde tarım dışı istihdam olanakları yaratılması gereklidir. Bunun için bu bölgelere yapılacak yatırımların vergi indirimleri, bölgesel asgari ücret gibi unsurlarla teşvik edilmesi yanında, yatırımcının nereye yatırım yapabileceği konusunda yol gösterici bir birim kurulabilir. Bu birimin siyaseten bağımsız olması anlamında, sanayici ve iş adamları tarafından kurulacak bir sivil toplum örgütü olması önerilmektedir. Kurulacak bu sivil toplum örgütü, aynı zamanda bir özel istihdam kurumu gibi çalışmalı, işgücü kaynağını kurulduğu bölgeden sağlayamayan işletmelere, işgücü de sağlamalıdır. Bu şekilde ihtiyaç duyulan işgücü mobilitesi anlamında kaçınılmaz olan göç de kontrollü bir şekilde gerçekleşecektir.

Göç veren bölgelerde istihdam yaratacak diğer bir unsur da Türkiye'de 2003 yılından beri Türkiye'de uygulamaya geçmiş olan ve 2004 yılında kanunla il özel idaresi görev ve sorumlulukları arasında yer alan mikro kredi uygulamalarının yaygınlaşması ve koordinasyonudur. Yapılan araştırmalara göre hanehalkı gelirinde %25 ile %75 arasında artış sağladığı gözlenen mikro kredi uygulamaları³⁴, uygulamaya dönük eğitimler ve üretilecek ürün ve hizmetlerin planlanması ve pazarlanması anlamında

³⁴ Aziz AKGÜL, Türkiye'de Mikro Kredi Uygulaması, **Türkiye İsrافی Önleme Vakfı**, <http://www.israf.org/pdf/mikrokredi.pdf> (05.01.2009)

koordinasyon ile daha etkili hale gelebilir ve ihracatta bir rekabet unsuru haline gelebilir.

Türkiye’de 1990 sonrasında göç konusunda çok az istatistikî veri ve akademik çalışma bulunmaktadır. 1970 ve 80’lerde çok popüler olan konuya, 2000li yıllarda ilgi azalmıştır. Yapılan çalışmalar da genellikle göçün şehirleşmeye etkisi üzerinedir ya da 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçları derlenerek hazırlanmıştır. Bu çalışmanın giriş bölümünde de ortaya koyulduğu gibi, değişmeyen tek şeyin değişim olduğu günümüz dünyasında 1970’lerde yapılmış bir araştırmanın sonuçları, günümüz gerçekleri ile örtüşmemektedir. Göçün ekonomi ve işgücü piyasaları üzerine etkisini araştırarak ampirik çalışmalar, sorunu ve etkilerini anlamak açısından yazına katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

1. AKGÜL, AZİZ, Türkiye’de Mikro Kredi Uygulaması, **Türkiye İsrâfî Öleme Vakfı**, <http://www.israf.org/pdf/mikrokredi.pdf> (05.01.2009)
2. ARSLAN, İBRAHİM ve AKAN, YUSUF (2008), **Göç Ekonomisi**, Bursa: Ekin Yayınevi.
3. ANKARA TİCARET ODASI (2007), **“İşsizliğin ve Göçün Coğrafyası Raporu”**<http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=1058&l=1> (07.11.2008).
4. BİÇERLİ, M. KEMAL (2007), **Çalışma Ekonomisi**, İstanbul: Beta Basım.
5. BORATAV, KORKUT (2007), **Türkiye İktisat Tarihi 1908–2005**, Ankara: İmge Kitabevi.
6. BULUTAY, TUNCER ve TAŞTI, ENVER (2004), “Informal Sektor in the Turkish Labor Market”, **Türkiye Ekonomi Kurumu**, Tartışma Metni 2004/22,http://www.tek.org.tr/dosyalar/informal_in_turkey.pdf (05.01.2009).
7. COLE, WILLIAM E. ve SANDERS, RICHARD D. (1985), “Internal Migration and Urban Employment in the Third World”, **The American Economic Review**, Vol. 75: Is. 3: 481–494.
8. ÇELİK, FATİH (2005), “İç Göçler: Teorik Bir Analiz”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 14, Sayı 2: 167–184.
9. ÇELİK, FATİH (2007), “Türkiye’de İç Göçler: 1980–2000”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 22, Yıl 2007/1: 87–109.
10. DİE (YY*), **2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri** (CD).

* Yayın yılı yok.

11. HARRIS, JOHN R. ve TODARO, MICHAEL P. (1970), “Migration, Unemployment and Development: A Two Sectoral Analysis”, **The American Economic Review**, Vol. 60, Is. 1: 126–142.
12. KARPAT, KEMAL H. (2003), **Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm** Ankara: İmge Kitabevi.
13. LIU, ZHIQIANG (2008), “Human Capital Externalities and Rural-Urban Migration: Evidence from Rural China”, **China Economic Review**, Vol. 19, Is.3: 521–535.
14. McCONNELL, CAMPBELL R. ve BRUE, STANLEY L. (1989), **Contemporary Labor Economics**, Singapore: McGraw Hill Book Co.
15. ÖZTÜRK, MUSTAFA (2006), “ Türkiye’deki İç Göçlerin Sosyal Politika Açısından İncelenmesi: İstanbul Semt Pazarıcıları Örneği”, **Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.
16. PAZARLIOĞLU, M. VEDAT (2005), “İzmir Örneğinde İç Göç’ün Ekonometrik Analizi”, **Yönetim ve Ekonomi**, Cilt 14, Sayı 1: 121–135.
17. TATLIDİL, ERCAN ve Yota XANTAHCOU (2002), “ Türk İşgücünün Yapısı ve Avrupa Birliği İstihdam Politikaları”, **Ege Akademik Bakış Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2: 1–14.
18. TÜİK (2005), **Genel Nüfus Sayımı 2000 Göç İstatistikleri** (CD), Ankara: TÜİK.
19. TÜİK (2008), **Hanehalkı İşgücü Araştırması 2008 Kasım Dönemi Sonuçları**, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=25&ust_id=8 (18.02.2009).
20. YENİGÜL, SEVİNÇ BAHAR (2005), “ Göçün Kent Mekânı Üzerine Etkileri”, **G.Ü. Fen Bilimleri Dergisi**, 18 (2): 273–288.
21. YÜCEOL, HÜSEYİN MUALLA (2007), “Türkiye’de Bölgesel İşgücü Hareketleri, İşsizlik ve Ekonomik Kalkınma”, **İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, Cilt 9, Sayı 1: 108–125.

Tablo 1: Türkiye’de Yerleşim Yerleri ve İller Arası Göç Eden Nüfus 1980–2000

Sayım Yılı	Daimi İkametgah Nüfusu	Yerleşim Yerleri Arası Göç Eden Nüfus		İller arası Göç Eden Nüfus	
		Sayı	%	Sayı	%
1980	38.395.730	3.584.421	9,34	2.700.977	7,03
1985	44.078.033	3.819.910	8,67	2.885.873	6,55
1990	49.986.117	5.402.690	10,81	4.065.173	8,13
2000	60.752.995	6.692.263	11,02	4.788.193	7,88

Kaynak: TÜİK (2005) 2000 Göç İstatistikleri’nden yararlanılarak yazarlar tarafından derlenmiştir.

* **Daimi İkametgah:** Bir kişinin ikamet ettiği yer yıl içerisinde en uzun süre yaşadığı yerleşim yeridir.

** **Yerleşim Yerleri Arası Göç:** İl merkezi, ilçe merkezi ve bucak-köyler arası göç eden nüfus olarak tanımlanmıştır.

*** **İller Arası Göç:** İdari olarak tanımlanmış iller arasındaki göçü kapsamaktadır.

Tablo 2: Türkiye’de Yerleşim Yerlerine Göre Göç Eden Nüfus 1975–2000

Yerleşim Yeri	1975-1980		1980-1985		1985-1990		1995-2000	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Toplam	3.584.421	100	3.819.910	100	5.402.690	100	6.692.263	100
Şehirden Şehire	1.752.817	48,9	2.146.110	56,18	3.359.357	62,18	3.867.979	57,8
Köyden Şehire	610.067	17,02	860.438	22,53	969.871	17,95	1.168.285	17,46
Şehirden Köye	692.828	19,33	490.653	12,84	680.527	12,6	1.342.518	20,06
Köyden Köye	528.709	14,75	322.709	8,45	392.985	7,27	313.481	4,68

Kaynak: TÜİK (2005) 2000 Göç İstatistikleri’nden yararlanılarak yazarlar tarafından derlenmiştir.

Tablo 3: Türkiye'de En Çok Göç Alan 10 İl 1995-2000

Sıralama	İl	2000 yılı daimi ikametgah nüfusu	Aldığı göç	Göç hızı
1	İstanbul	9.044.859	920.955	101,82
2	Ankara	3.597.662	377.108	104,82
3	İzmir	3.078.981	306.387	99,51
4	Bursa	1.933.732	180.171	93,17
5	Antalya	1.451.778	171.982	118,46
6	Kocaeli	1.079.603	119.301	110,5
7	İçel	1.497.575	117.984	78,72
8	Konya	1.958.640	107.316	54,79
9	Adana	1.669.361	92.684	55,52
10	Tekirdağ	555.916	88.618	159,41

Kaynak: TUİK (2005) 2000 Göç İstatistikleri'nden yararlanılarak yazarlar tarafından derlenmiştir.

* **Aldığı Göç:** Ülke sınırları içindeki, belirli bir alana diğer alanlardan gelen göçtür.

** **Aldığı Göç Hızı:** Belirli bir alana, diğer alanlardan gelen göçün, sayım günü daimi ikametgah nüfusuna oranıdır. $\text{Aldığı Göç Hızı} = \frac{\text{Aldığı Göç}}{\text{Daimi İkametgah Nüfusu}} * 1000$

Tablo 4: Türkiye'de En Çok Göç Veren 10 İl 1995-2000

Sıralama	İl	2000 yılı daimi ikametgah nüfusu	Verdiği göç	Göç hızı
1	İstanbul	9.044.859	513.507	59,45
2	Ankara	3.597.662	286.224	81,62
3	İzmir	3.078.981	186.012	62,87
4	Adana	1.669.361	133.181	77,89
5	Kocaeli	1.079.603	119.090	110,33
6	Samsun	1.108.182	111.272	95,94
7	Diyarbakır	1.176.390	111.060	90,70
8	Konya	1.958.640	104.529	53,44
9	İçel	1.497.575	99.465	67,24
10	Bursa	1.933.732	94.846	51,31

Kaynak: TUİK (2005) 2000 Göç İstatistikleri'nden yararlanılarak yazarlar tarafından derlenmiştir.

* **Verdiği Göç:** Ülke sınırları içindeki, belirli bir alana diğer alanlara giden göçtür.

** **Verdiği Göç Hızı:** Belirli bir alana, diğer alanlardan gelen göçün, sayım gününden 5 yıl önceki daimi ikametgâh nüfusuna oranıdır. Verdiği Göç Hızı= Verdiği Göç/Sayım Günü Daimi İkametgâh Nüfusu*1000

Tablo 5: Türkiye’de Net Göç Hızına Göre En Çok ve En Az Göç Alan 10 İl 1995-2000

Sıralama	İl	Net Göç	Net Göç Hızı
1	Tekirdağ	51.335	96,80
2	Muğla	42.921	70,20
3	Antalya	90.457	64,30
4	Bilecik	10.105	57,90
5	İstanbul	407.448	46,10
77	Zonguldak	-44.009	-73,80
78	Siirt	-17.062	-75,10
79	Sinop	-16.387	-75,70
80	Bartın	-15.658	-86,80
81	Ardahan	-13.526	-106,70

Kaynak: TÜİK (2005) 2000 Göç İstatistikleri’nden yararlanılarak yazarlar tarafından derlenmiştir.

* **Net Göç:** Belirli bir alanın aldığı göç ile verdiği göç arasındaki farktır. Belirli bir alanın aldığı göç verdiği göçten fazla ise net göç pozitif, az ise negatiftir.

** **Net Göç Hızı:** Göç edebilecek her bin kişi için net göç sayısıdır.

Net Göç Hızı= Net Göç /(Daimi Nüfus-0.5 Net Göç)*1000

Tablo 6: Yerleşim Yeri ve İstihdam Durumuna Göre Ekonomik Faaliyete Göre Göç Eden Nüfus ve Türkiye Geneli 2000

		İŞGÜCÜ			İSTİHDAM			İŞSİZ		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
GÖÇ EDENLER	Toplam	57,87	75,58	36,44	52,59	69,31	32,35	9,12	8,29	11,20
	Şehirden Şehire	50,71	71,74	25,08	44,33	64,37	19,91	12,58	10,27	20,62
	Köyden Şehire	48,66	73,46	18,53	42,25	65,02	14,60	13,16	11,50	21,20
	Şehirden Köye	80,51	85,76	74,13	78,45	83,54	72,26	2,56	2,58	2,53
	Köyden Köye	84,56	88,54	80,23	83,48	87,08	79,56	1,27	1,64	0,84
	Şehre Göç	50,24	72,13	23,59	43,86	64,52	18,70	12,71	10,55	20,73
	Köye Göç	81,27	86,26	75,33	79,39	84,18	73,69	2,31	2,41	2,18
GÖÇ EDENLER HARİÇ	Kent	39,11	62,37	15,73	32,03	52,19	11,76	18,12	16,32	25,27
	Köy	83,25	83,71	82,82	82,36	82,40	82,32	1,07	1,56	0,60
GENEL NÜFUS	Toplam	55,19	70,58	39,58	50,26	63,62	36,72	8,92	9,86	7,23
	Kent	83,09	83,94	82,26	82,12	82,56	81,68	1,17	1,64	0,70
	Köy	40,57	63,75	16,67	33,57	53,93	12,59	17,24	15,40	24,50

Kaynak: TÜİK (2005) 2000 Göç İstatistikleri ve DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikler'den yararlanılarak yazarlar tarafından derlenmiştir.